

Enheten för inspektion

Förvaltningsavdelningen

Utbildningsförvaltningen

gymnasieinspektörer

Christer Blomkvist

Eva Eriksson

Bilaga 3

Skolinspektörernas årsrapport

2005/2006

Gymnasieskolan

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
INLEDNING	3
SAMMANFATTNING.....	5
GYMNASIESKOLORNAS KVALITET INOM DE OMRÅDEN SOM OMFATTAS AV INSPEKTIONSVERKSAMHETEN.....	9
KUNSKAPER.....	9
NORMER OCH VÄRDEN.....	16
ELEVERNAS ANSVAR OCH INFLYTANDE	19
UTBILDNINGSVÄL - ARBETE OCH SAMHÄLLSLIV	22
BEDÖMNING OCH BETYG.....	23
LEDARSKAP	25
ÖVRIGT.....	27
SKOLORNAS FÖRMÅGA ATT UTVÄRDERA SIG SJÄLVA OCH ATT ANVÄNDA SINA RESULTAT.....	28
BAKGRUND.....	28
DEN ENSKILDA SKOLANS KVALITETSARBETE I ETT STÖRRE SAMMANHANG	28
SJÄLVVÄRDERING PÅ SKOLNIVÅ	31
DE INSPEKTERADE SKOLORNAS KVALITETSREDOVISNINGAR	32
AVSLUTNING.....	36
INSPEKTERADE SKOLOR.....	37

Inledning

Det gångna läsåret har varit det fjärde arbetsåret för Stockholms stads gymnasieinspektion. Vårt uppdrag är att utvärdera kvaliteten i Stockholms gymnasieskolor genom inspektion. För de kommunala skolorna är inspektionen obligatorisk, för de fristående är den frivillig.

Med kvalitet avses i vårt uppdrag främst skolornas förmåga att nå och sträva mot nationella och kommunala mål samt att leva upp till riktlinjer som i styrdokumentet kompletterar och förtydligar målen. De flesta av de mål och riktlinjer vi prioriterar kommer från läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94). Vid inspektion av de kommunala skolorna utgår vi också från stadens skolplan.

Vi bedömer däremot inte förhållanden som till exempel andel behöriga lärare, lärartäthet, lokalernas beskaffenhet eller skolmaten. Vissa sådana omständigheter redovisar vi dock som förutsättningar för skolornas arbete.

Läsåret 2005 – 2006 har vi inspekterat 16 gymnasieskolor i Stockholm, 9 kommunala och 7 fristående. 13 av skolorna inspekterades för andra gången, ungefär tre år efter den första inspektionen. Vid dessa andragångsinspektioner har vi bedömt skolornas utveckling och då utgått från skolrapporterna från den första inspektionen. Vi har under andragångsinspektionerna även särskilt fokuserat på skolornas förmåga att själva utvärdera sin kvalitet. Inspektionerna har normalt genomförts genom att vi tillbringat ungefär en vecka på respektive skola. Förarbetet, rapportskrivandet och kommunikationen med skolan har tillsammans omfattat ytterligare ungefär en arbetsvecka.

En inspektion består av intervjuer, observationer och dokumentstudier. Intervjuerna är vårt viktigaste instrument. På varje skola intervjuar vi rektor, biträdande rektorer, grupper av lärare, grupper av elever och elevvårdspersonalen. Dessutom för vi informella samtal med grupper och individer. Vi observerar framför allt lektioner, men också samvaron i skolans allmänna utrymmen. Dokumentstudierna omfattar till exempel redovisningar av betyg och nationella prov, arbetsplanen, kvalitetsredovisningen samt lokala utvärderingar av olika slag.

Skolrapporterna är vanligen 15 – 18 sidor långa och innehåller framför allt våra bedömningar av skolornas kvalitet inom de av oss prioriterade områdena samt rekommendationer om utvecklingsområden. Ibland påpekar vi sådana felaktigheter i skolornas verksamhet som de måste rätta till för att följa skollagstiftningen.

Tre av de kommunala skolor som vi har inspekterat för andra gången har även gymnasiesärskola. Vi har inte denna gång, till skillnad från vid den första inspektionen för några år sedan, inkluderat gymnasiesärskolan i vår granskning.

Förutom de 16 inspektionerna har vi genomfört 12 uppföljningsbesök omfattande vardera en halv dag ungefär ett halvår efter att skolorna inspekterats. Vid uppföljningsbesöken har vi utvärderat hur vår inspektion har uppfattats av personal och elever samt hur och i vilken utsträckning skolorna arbetat med de

utvecklingsområden vi rekommenderat. Uppföljningsbesöken har resulterat i PM, som är ungefär tre sidor långa.

Utöver denna ”ordinarie” verksamhet har vi fortsatt och avslutat ett uppdrag för Oslo kommun, där vi har utvärderat två skolor, en gymnasieskola och en högstadieskola, förmåga att arbeta med mål- och resultatstyrning. Detta arbete har resulterat i två rapporter.

Enligt våra beräkningar har det i Stockholms kommun under det gångna läsåret funnits 69 gymnasieskolor, 29 kommunala och 40 fristående. Av dessa har 48 stycken, 26 kommunala och 22 fristående, inspekterats åtminstone en gång under de fyra läsår som gymnasieinspektionen har bedrivits. 16 av skolorna, elva kommunala och fem fristående, har inspekterats två gånger. Vi har beslutat att inte inspektera skolor som varit igång mindre än tre år. Därför har 21 gymnasieskolor fortfarande inte inspekterats på grund av att de är nya eller tämligen nya. I ett fall har en fristående skola tackat nej till inspektion och i ett fall har en fristående skola bett att få inspektionen uppskjuten ett år.

Förutom de ovan beskrivna skolinspektionerna med åtföljande uppföljningsbesök har vi under de fyra verksamhetsåren också genomfört en särskild inspektion av gymnasiesärskolan och en särskild inspektion av det individuella programmet i staden.

Under det kommande läsåret kommer Stockholms skolor att inspekteras av Skolverket, vilket har medfört att kommunstyrelsen givit oss andra uppdrag. Därför kommer ett stort antal förstgångsinspektioner på fristående skolor, som vi hade planerat att genomföra nästa läsår, att senareläggas. Dessutom startar ytterligare ett antal nya fristående gymnasieskolor i höst. Det kommer därför att finnas behov av att inför läsåret 2007 – 2008 göra en översyn av hur den framtida kommunala gymnasieinspektionen ska planeras.

Sammanfattning

Kunskaper

De betygsbaserade resultaten i Stockholms skolor har kontinuerligt förbättrats under senare år. Resultaten på de fristående skolorna motsvarar i stort de kommunala. Det är dock stor skillnad mellan olika skolor och mellan olika program. Det enskilda ämne som ger anledning till oro när det gäller resultat i form av betyg och nationella prov är matematik.

Vi anser att kvalificerade och systematiska diskussioner om kunskaper och lärande mellan lärare har blivit vanligare under de fyra år som gymnasieinspektionen har pågått. På de flesta skolor har eleverna en positiv bild av en majoritet av sina lärare. Läroplanens mål om reflektion, problemlösning och ett vetenskapligt förhållningssätt präglar på ett systematiskt sätt undervisningen på vissa skolor. På andra skiljer det sig mycket mellan olika program och framför allt mellan enskilda lärare i hur hög grad undervisningen präglas av dessa kvaliteter. Läroplansmålet som anger att skolan ska sträva efter att eleverna får en insikt om sitt eget sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt eget lärande uppfylls i mindre utsträckning. Eleverna upplever dock ofta att undervisningen är varierad, vilket innebär att de får möjlighet att använda olika sätt att lära sig.

Samverkan mellan olika ämnen har utvecklats positivt på de flesta skolor under de senaste åren. På en del skolor genomsyras verksamheten i hög grad av detta medan det på andra skiljer sig mycket mellan exempelvis olika program. Nästan alla skolorna har någon form av ämnesövergripande samarbetsgrupper för lärarna, grupper som oftast formeras runt ett program eller en inriktning. Vår bild är att denna typ av samarbete oftast starkt bidrar till att skolorna får en god överblick av elevernas studiesituation.

Eleverna erbjuds enligt vår bedömning i allmänhet goda möjligheter till stöd i lärandet. På många av skolorna finns speciallärare eller specialpedagoger som på olika sätt arbetar med elever i behov av särskilt stöd. På flera av skolorna fungerar denna verksamhet mycket bra. Det är däremot ganska ovanligt att skolorna har strategier för hur språkutveckling ska genomsyra all undervisning.

Normer och värden

På alla skolor anser en majoritet av elever och personal att det råder en allmänt god stämning. På de flesta skolor råder till och med en mycket god anda och nästan alla elever känner sig trygga. Elever och personal på de flesta skolor känner inte till några fall av mobbning, medan det på några skolor brukar förekomma enstaka mobbningsärenden årligen. Alla skolor har planer mot mobbning men en svaghet är att dessa sällan är kända bland eleverna och ibland inte heller bland personalen. På de

flesta skolor råder ett gott arbetsklimat och en god arbetsro i alla eller i nästan alla undervisningsgrupper. På några skolor är det dock vanligt att så inte är fallet i alla klasser.

I allmänhet genomför skolorna en bra introduktion av de nya eleverna, åtminstone när det gäller den sociala delen. Elevhälsoteamens arbete är genomgående välorganiserat och strukturerna för samarbete med lärare och skolledning fungerar också oftast bra.

På de skolor där en majoritet av eleverna har höga ambitioner när det gäller att få bra betyg är det vanligt med stress. Vår uppfattning är att stressen ofta beror på att informationen om kursmål och betygskriterier samt återkopplingen de får om sin kunskapsutveckling ibland är ganska otydlig och att samordningen av prov och större uppgifter skulle kunna fungera bättre.

Elevernas ansvar och inflytande

Det är vanligt att eleverna anser att de har ett gott inflytande över sitt lärande. De elever som är aktiva i elevråd eller motsvarande är oftast ambitiösa och vill påverka skolans liv. Det är på de flesta skolor dock svårt att skapa engagemang bland en större andel elever för frågor på skolnivå. I allmänhet utvärderar lärarna undervisningen tillsammans med eleverna.

Det varierar betydligt mellan skolorna i vilken grad eleverna tar ett grundläggande ansvar för sin utbildning. På de skolor som har låga intagningspoäng är det vanligt att elever tar för lite ansvar, trots att möjlighet finns. Lärarnas ledarskap blir därför särskilt viktigt på dessa skolor. På vissa skolor är frånvaron, särskilt i en del klasser, mycket hög. Positivt är att skolornas insatser för att hantera och motverka frånvaron har utvecklats, ofta med hjälp av datorbaserade informations- och kommunikationsplattformar. Sena ankomster är ett problem på nästan alla skolor. Vi anser att många lärare bör arbeta mer aktivt för att hitta metoder som i högre grad stödjer elevers ansvarstagande.

Utbildningsval - arbete och samhällsliv

De inspekterade skolorna har i allmänhet goda kontakter med högskola och/eller arbetsliv. I allmänhet lyckas skolorna också på ett bra sätt ordna APU-platser åt eleverna på de yrkesförberedande programmen.

Bedömning och betyg

Nästan alla lärare informerar eleverna om kursmål och betygskriterier i början av kurserna. Det är dock vanligt att eleverna uppfattar informationen som ganska oviktig. Verkligt värdefull för eleverna blir informationen när lärare, så som vissa lärare gör, använder informationen som en naturlig del av undervisningen och ett hjälpmedel för lärande. Eleverna får nästan alltid en skriftlig återkoppling på sin kunskapsutveckling. Denna varierar i kvalitet och användbarhet för eleverna. Det är vanligt att den skriftliga återkopplingen kompletteras med ett samtal med respektive ämneslärare. Vår uppfattning är att denna muntliga information i allmänhet är viktigare än den skriftliga, då den innebär möjlighet till dialog. Vår bedömning är därför att även de lärare som ännu inte gör det bör komplettera den skriftliga återkopplingen av elevernas kunskapsutveckling med en muntlig sådan.

Vår bedömning är att de flesta gymnasieskolorna under det senaste läsåret har ägnat mer tid åt diskussioner om likvärdig bedömning än tidigare. Genom bland annat stadens kompetensutvecklingsprojekt om bedömning och betygssättning samverkar skolor med varandra i nätverk. I allmänhet samarbetar också lärarna på respektive skola ämnesvis i en strävan efter största möjliga likvärdighet i betygssättningen. Vi anser att detta arbete bör fortsätta och intensifieras för att möjliggöra den likvärdighet som är en av det nuvarande betygssystemets byggstenar.

Ledarskap

Vi har konstaterat att skolledarna vanligen är tydligt utvecklingsinriktade i sitt ledarskap. När det gäller lärarnas ledarskapsförmåga har vi funnit att det finns en stor variation i hur de lyckas. På vissa skolor har man lyft fram ledarskapet till diskussion och arrangerat fortbildning för lärarna, men på de flesta skolor är så inte fallet. Vår bedömning är att skolorna i högre grad än nu bör satsa på kompetensutveckling inom området ledarskap.

Skolornas förmåga att utvärdera sig själva och att använda sina resultat

Gymnasieskolornas arbetsplaner har under de senaste åren fått en allt högre kvalitet och blivit mer och mer inriktade mot att konkretisera hur man på skolan arbetar med läroplanens och skolplanens mål. Skolornas kvalitetsredovisningar har också förbättrats. När det gäller de kommunala skolorna har detta främst skett med hjälp av tydligare instruktioner från förvaltningen. Kvalitetsredovisningarna innehåller idag oftare såväl resultatredovisningar som mer kvalificerade analyser och förslag till åtgärder för förbättring av måluppfyllelsen. En vanlig brist i arbetet med kvalitetsredovisningen är dock att den skrivits av en enskild skolledare eller av en liten grupp. Även om den sedan gått ut på remiss till personalen, vilket är det

vanligaste, får den inte samma förankring på skolan som om den i ett tidigare skede varit föremål för en mer genomgripande process. En annan brist är att eleverna nästan aldrig medverkar i upprättandet av vare sig arbetsplan eller kvalitetsredovisning.

Övrigt

Datorbaserade informations- och kommunikationsportaler har inneburit förbättringar i den interna kommunikationen och informationen, inklusive kontakterna med föräldrarna, på många skolor.

Gymnasieskolornas kvalitet inom de områden som omfattas av inspektionsverksamheten

I denna avdelning redovisar vi vår samlade bild av vilken kvalitet de under läsåret inspekterade skolorna håller inom vart och ett av de områden som har omfattats av inspektionerna. Undantaget är området *Skolornas förmåga att utvärdera sig själva och att använda sina resultat* som vi behandlar i en särskild avdelning. Tretton av de sexton skolor som vi har inspekterat under läsåret är sådana skolor som inspekterats en första gång för cirka tre år sedan. Fyra skolor inspekterades för andra gången redan förra läsåret. Vårt generella intryck är att utvecklingen är positiv inom en klar majoritet av dessa sexton skolor som fått en andra inspektion. Samtidigt har vi kunnat notera att mycket finns att förbättra och att skolornas förutsättningar liksom deras kvalitet inom vissa områden ofta skiljer sig avsevärt från varandra. Vår bild av en allmänt positiv utveckling inom stadens gymnasieskolor styrks av att de genomsnittliga betygsbaserade utbildningsresultaten blivit allt bättre och av att eleverna i enkäten Gymnasieundersökningen (som dock senast genomfördes vårterminen 2005) inom de flesta områden uttryckt en ökad nöjdhet.

Kunskaper

Betygsbaserade resultat

När man analyserar utvecklingen för de betygsbaserade utbildningsresultaten i gymnasieskolorna är det viktigt att man har ett helhetsperspektiv. De olika resultaten samverkar på ett sätt som gör att man lätt blir vilseledd om man inte betraktar dem tillsammans. Vi tänker då framför allt på tre typer av resultat:

- Andel elever som fullföljer utbildningen.
- Andel elever av dessa som får ett slutbetyg, vilket innebär att de får betyg i alla obligatoriska kurser.¹
- Andel elever av dessa som uppnår högskolebehörighet, vilket innebär att de har minst betyget G i 90 procent av kurspoängen.

Det är oftast lättare för den enskilda skolan att få höga procenttal inom det tredje området om resultaten inom de två första är låga, liksom det är lättare att ha höga värden i det andra området om de elever som får många IG lämnar skolan i stället för

¹ Skolverket slår i sin statistik ihop dessa två första kategorier till en: Andel elever som fullföljer utbildningen med slutbetyg inom fyra år.

att stanna kvar. Alltså måste man behandla de tre kategorierna tillsammans om man ska få en god bild av skolans utbildningsresultat och inte bli lurad av statistiken.

Såväl utbildningsförvaltningens statistik som den statistik som står att finna i Skolverkets databas SIRIS visar att utvecklingen för Stockholms gymnasieskolor under de senaste åren varit positiv om man ser till dessa faktorer tillsammans. Det är lättast att uttala sig om de kommunala skolorna eftersom det finns god tillgång till resultatsammanställningar från dem, men även för de fristående skolorna tycks trenden vara positiv. De sammanlagda resultaten för Stockholmsskolorna befinner sig numera på ungefär samma nivå som för riket i övrigt, efter att under tidigare år varit på en något lägre nivå.

Samtidigt bör man betänka att det fortfarande endast är drygt 70 procent av de elever som påbörjar ett nationellt eller specialutformat program som genomför utbildningen med högskolebehörighet. Vidare är det en mycket liten del av de elever som börjar ett individuellt program som sedan går ut från ett nationellt eller specialutformat program med högskolebehörighet. Vi har ingen dagsfärsch information om hur många de är, men en utvärdering som är ett par år gammal visade att det då rörde sig om cirka tio procent.

Den genomsnittliga betygsnivån har kontinuerligt stigit i Stockholm, liksom i riket. Olika typer av utvärderingar har visat att inget tyder på att den högre betygsnivån har motsvarats av en likvärdig ökning av kunskaperna. (Men det finns inte heller något som tyder på motsatsen.) Under det senaste läsåret ökade dock inte betygsnivån för de kommunala skolorna i Stockholm utan låg kvar på 14,7. (Alltså strax under värdet för betyget VG som är 15.) Stockholmsnivån ligger sex tiondelar över riksnivån.

Den fortsatta analysen av de betygsbaserade utbildningsresultaten gäller endast de kommunala skolorna och är gjord utifrån utbildningsförvaltningens statistik. Resultaten är mycket olikartade, vilket är naturligt, eftersom också förutsättningarna är mycket olika. Skolorna med höga intagningspoäng har nästan uteslutande elever med goda förkunskaper och hög motivation för studier, medan de skolor som genomsnittligt har låga intagningspoäng har många elever med mycket begränsade förkunskaper och låg studiemotivation. På de förstnämnda skolorna går nästan alla elever som inleder utbildningen, över 90 procent, igenom den med högskolebehörighet. På skolor som har låga intagningspoäng kan motsvarande värde vara under eller omkring 40 procent.

Även mellan de olika programmen är skillnaderna stora. Bäst resultat om man tar med alla de tre indikatorerna som beskrivs ovan – andel som fullföljer utbildningen, andel av dessa med slutbetyg och andel av dessa i sin tur med högskolebehörighet – har tre av de fyra program som kan beskrivas som huvudsakligen högskoleförberedande. Det gäller det naturvetenskapliga (NV), det samhällsvetenskapliga (SP) och det estetiska programmet (ES), med cirka 75 procent av eleverna som uppnår alla de tre målen. Dessa tre program utgör tillsammans en majoritet av eleverna på nationellt program i de kommunala skolorna. Det fjärde högskoleförberedande programmet, teknikprogrammet, ligger dock under 60 procent. Av de yrkesförberedande programmen finns naturbruksprogrammet (NP) och

omvårdnadsprogrammet (OP) på nästan samma nivå som NV, SP och ES. NP och OP är mycket små program med tillsammans omkring etthundra avgångselever från de kommunala skolorna.

De yrkesförberedande programmen är, som deras beteckning anger, inte i första hand högskoleförberedande. Därför kan det finnas anledning att också undersöka hur stor andel av de elever som påbörjar studier på dem som fullföljer med slutbetyg, oavsett om de når högskolebehörighet eller inte. NP och OP ligger högst även vid en sådan jämförelse med cirka 80 procent. Också medieprogrammet ligger på den nivån följt av elprogrammet med drygt 70 procent. Lägst nivå fullföljare med slutbetyg har fordonsprogrammet med 30 procent, medan byggprogrammet och hotell- och restaurangprogrammet ligger näst lägst med drygt 50 procent. Dessa låga nivåer beror främst på att många elever avbrutit utbildningen, Det kan också vara så att många elever inte fått betyg i alla obligatoriska kurser, vilket ofta beror på för hög frånvaro. Vid våra inspektioner är vår bedömning att det är för lite samverkan mellan karaktärsämnen och kärnämnen, vilket ofta bidrar till att eleverna misslyckas i kärnämnen. Denna analys delas i hög utsträckning av skolledningarna på de aktuella skolorna, som bland annat av denna anledning har initierat nya samarbetsformer för lärarna i form av arbetslag eller motsvarande.

När det gäller enskilda ämnen har vi konstaterat att kunskapsnivån i matematik, främst på de skolor som har låga intagningspoäng, är fortsatt låg. I såväl Matematik A som Matematik B är resultaten på de nationella proven på vissa skolor till och med mycket låga. Det förekommer att endast cirka 30 procent av eleverna når Godkänt.

Kunskapsdiskussioner

Läroplanen framhåller att det är viktigt att lärare och skolledare diskuterar kunskap och lärande:

Skolans uppdrag att förmedla kunskaper förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap i dag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker.

Vår uppfattning är att sådana diskussioner förs på alla de under året inspekterade skolorna. På de flesta skolorna är diskussionerna ganska livliga. På några skolor omfattar de alla lärare och förs på ett sådant sätt att de berör och påverkar skolans övergripande kunskapssyn. Detta är särskilt tydligt på några mindre fristående skolor. På de större skolorna förs kunskapsdiskussionerna oftast i mindre avgränsade grupper såsom ämnesgrupper och/eller arbetslag. Intensiteten och kvaliteten i diskussionerna kan då växla i hög grad mellan olika grupper. På vissa stora skolor finns fungerande organisatoriska system för att de olika grupperna ska kunna följa varandras diskussioner, medan detta på andra är eftersatt. Vår bild är dock att kvalificerade diskussioner om kunskap och lärande är mycket vanligare idag än för några år sedan. Att det blivit så tycks i hög grad ha samband med att man såväl lokalt

på skolorna som centralt i kommunen initierat diskussioner och utbildning om bedömning och betygssättning, vilket också på ett naturligt sätt inneburit att man kommit att diskutera hur man ser på kunskap och lärande. Vi bedömer att skolorna bör fortsätta att fördjupa och bredda sina kunskapsdiskussioner.

Elevernas allmänna uppfattningar om sina lärare

Detta är ett område som inte direkt utgår från mål i läroplan eller skolplan, men som är svårt att förbigå, då eleverna i våra intervjuer i hög grad uppehåller sig vid hur de allmänt uppfattar kvaliteten i lärarnas yrkesutövande. Det är också tydligt att eleverna anser att detta är av avgörande betydelse för kvaliteten i den utbildning de får. På de flesta skolor menar eleverna att en majoritet av lärarna är kunniga och engagerade, att de är bra på att förklara och att de uttrycker höga och positivt formulerade förväntningar på eleverna, att de kan leda arbetet på ett bra eller tämligen bra sätt samt att de finns till hands för att stödja eleverna vid behov och är allmänt trevliga personer. Eleverna på de flesta skolorna anser samtidigt att det är stor eller ganska stor skillnad mellan de olika lärarna i dessa avseenden. Våra bedömningar överensstämmer med elevernas.

Reflektion, problemlösning, vetenskapligt förhållningssätt

I vår granskning av en skolas kvalitet inom området Kunskaper uppehåller vi oss mycket vid följande läroplansmål:

Skolan skall sträva mot att varje elev

- *kan använda sina kunskaper som redskap för att*
 - *formulera och lösa antaganden och lösa problem*
 - *reflektera över erfarenheter*
 - *kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden*
 - *lösa praktiska problem och arbetsuppgifter*
- */.../ utvecklar en analytisk förmåga och närmar sig ett alltmer vetenskapligt sätt att arbeta och tänka*

På en del skolor är dessa läroplansmål utmärkande för i stort sett all undervisning. På andra skiljer det sig mycket mellan olika program och framför allt mellan enskilda lärare i hur hög grad undervisningen präglas av de kvaliteter som eftersträvas i målen. Vår bedömning är att de skolor som har de mest livaktiga kunskapsdiskussionerna i allmänhet också har den högsta kvaliteten inom dessa områden.

Den på alla nationella och specialutformade program obligatoriska projektarbetskursen präglas i sina kursmål i hög grad av dessa läroplansmål. Alla

under året inspekterade skolor genomför kursen på ett bra eller acceptabelt sätt med undantag från att några skolor inte har använt sig av medbedömare i betygssättningen, vilket inte överensstämmer med gällande förordning. På ett antal skolor finns det ett tydligt samband mellan projektarbetskursen och hur man arbetar i andra kurser – till exempel i form av mindre projekt som förbereder eleverna för projektarbetsformen. På andra skolor lever denna kurs ett eget liv utan att påverka arbetsformerna i den övriga utbildningen. Vår bedömning är att det på dessa skolor finns en brist när det gäller att förbereda eleverna för projektarbetsformen.

Lära att lära

Under rubriken *Skolans huvuduppgifter* finns i läroplanen denna formulering *Genom studierna skall eleverna skaffa sig en grund för livslångt lärande*. Under rubriken *Kunskaper* finns det här målet:

Skolan skall sträva mot att varje elev utvecklar en insikt om sitt eget sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt eget lärande.

På vissa skolor låter många lärare eleverna träna sin förmåga att utvärdera sitt eget sätt att lära och att reflektera över hur de lär sig. På de flesta skolor är det dock bara enstaka lärare som ger eleverna träning i detta. Det är däremot vanligt att eleverna framhåller att undervisningen är varierad, vilket innebär att de får tillfälle att använda olika sätt att lära sig och att de därigenom kan få möjlighet att hitta de sätt som passar dem bäst.

Samverkan

De flesta program mål betonar vikten av att det finns ett nära samarbete mellan kärnämnen och karaktärsämnen. I läroplanen finns detta mål:

Skolan skall sträva mot att varje elev kan överblicka större kunskapsfält.

Det finns också en riktlinje i läroplanen som är aktuell i detta sammanhang:

Alla som arbetar i skolan skall samverka för att göra skolan till en god miljö för lärande.

Samverkan mellan olika ämnen har på de flesta skolor utvecklats positivt under de senaste åren. På några skolor har man över hela skolan ett nära samarbete mellan lärarna för att eleverna ska kunna överblicka större kunskapsfält och för att kunna nå programmålen. På andra skolor är det stor skillnad mellan olika program eller till och med mellan olika klasser. På framför allt en skola med yrkesförberedande program har vi bedömt att samverkan mellan kärnämnen och karaktärsämnen är helt otillräcklig, men även på ett par andra av de under året inspekterade skolorna med

yrkesförberedande program är en förbättring av ett sådant samarbete fortfarande av mycket stor vikt.

Det är också viktigt att det finns ett väl fungerande samarbete mellan lärarna inom ämnena. På de flesta av de under året inspekterade skolorna finns ett sådant samarbete. Vi anser dock att det på en del skolor finns brister i samarbetet mellan lärarna inom stora² ämnen som svenska och matematik.

På nästan alla de under året inspekterade skolorna bildar lärarna någon form av ämnesövergripande arbetsgrupper, grupper som oftast formeras runt ett program eller en inriktning. Ibland kallas de arbetslag, men ofta har de andra beteckningar. På vissa skolor utgör dessa grupper den centrala organisationen för samarbete, medan de på andra skolor har en mindre central roll och bara sammanträder några gånger per termin. Vår bedömning är att dessa grupper i allmänhet starkt bidrar till att skolorna har en god överblick över elevernas studiesituation. På ett par skolor tycks dock bildandet av ämnesövergripande grupper samtidigt ha inneburit försämringar i samarbetet inom ämnesgrupperna.

Stöd

Läroplanen anger följande riktlinje:

Alla som arbetar i skolan skall hjälpa elever som har behov av särskilt stöd.

Även om riktlinjen föreskriver att alla som arbetar i skolan ska ge stöd faller uppdraget naturligen främst på lärarna. I läroplanen står vidare:

Läraren skall stimulera, handleda och stödja eleven och ge särskilt stöd till elever med svårigheter.

Vår bedömning är att kvaliteten inom detta område vanligen är god. Alla elever som så önskar erbjuds oftast någon form av extratid, främst i matematik. Många, kanske de flesta, lärare försöker att ge stöd åt elever inom eller i anslutning till ordinarie undervisning. På många av skolorna, vilket kanske är viktigast, finns speciallärare eller specialpedagoger som på olika sätt arbetar med elever i behov av särskilt stöd, främst elever med dyslexi. På flera av skolorna fungerar denna verksamhet mycket bra. Ett problem som man har på vissa skolor, där det finns många elever som har stort behov av stöd men som samtidigt har låg motivation för studier, är att få eleverna att ta emot den erbjudna stödundervisningen, särskilt om den läggs ut som extra undervisningstid. Vår bedömning är att skolorna bör intensifiera sitt arbete med att motivera dessa elever att ta emot det erbjudna stödet.

Många av de under året inspekterade skolorna har individuellt program (IV). Vår bild är att IV-eleverna i allmänhet får ett gott och individuellt anpassat stöd i sitt lärande.

² Stora i den bemärkelsen att alla elever studerar dem och att det finns många lärare som undervisar i dem.

En vanlig brist, som vi har uppmärksammat ett antal skolor på, är att man inte erbjuder elever med behov av särskilt stöd att läsa kärnämneskurserna i engelska, matematik och svenska i etapper i enlighet med vad gymnasieförordningen föreskriver.

Språkutveckling

Vi har lyft fram detta område då det är ett prioriterat inriktningsmål i Stockholms stads skolplan:

Skolan och alla dess medarbetare ska utveckla ett medvetet arbete som stärker elevernas språkutveckling, läs-, skriv- och kommunikationsförmåga samt leder till en högre måluppfyllelse.

Det är också ett område som är fokuserat i läroplanen. Därför granskar vi det också på de fristående skolorna, som inte omfattas av stadens skolplan. I läroplanen står:

Det är skolans ansvar att varje elev /.../ kan uttrycka sig i tal och skrift så väl att elevens språk fungerar i samhälls-, yrkes- och vardagslivet och för fortsatta studier.

På en del skolor, eller åtminstone inom vissa program eller inriktningar, finns ett samarbete mellan lärarna och en gemensam strategi för hur språkutveckling ska genomsyra all undervisning. Detta är dock ovanligt. Vanligast är att detta uppdrag mer eller mindre endast vilar på svensklärarna. Vi bedömer att skolorna i högre utsträckning bör arbeta för att hitta sådana gemensamma strategier.

Utveckling under de senaste åren och fortsatta utvecklingsbehov

Här lyfter vi fram några av de ovan behandlade områdena som vi uppfattar har genomgått en positiv utveckling under de senaste åren och några som fortfarande i hög grad bör betraktas som angelägna utvecklingsområden.

Har förbättrats:

- Kunskapsdiskussioner
- Det ämnesövergripande samarbetet i allmänhet.

Utvecklingsområden:

- Fortsatt strävan efter att minska kvalitetsskillnaderna i olika avseenden mellan olika lärare.
- Förbättrad utbildning när det gäller utveckling av elevernas insikt om sitt eget sätt att lära och förmåga att utvärdera sitt eget lärande.
- Förbättrat samarbete mellan lärarna kring elevernas språkutveckling.

- Strävan efter förbättrade matematikresultat.
- Förbättrat samarbete mellan karaktärsämnen och kärnämnen främst på de yrkesförberedande utbildningarna.

Normer och värden

Trygghet och stämning

Vi anser att det råder en allmänt god stämning på de skolor vi inspekterat det gångna läsåret. Det råder till och med oftast en mycket god anda och nästan alla elever känner sig trygga. På några skolor är det dock problem med hårt språkbruk bland vissa elever. Det förekommer där också enstaka bråk och elever upplever en viss otrygghet. Vissa skolor har anställt särskilda kamratstödjare och på åtminstone en av skolorna anses de vara av mycket stor betydelse för att skapa lugn i vissa elevgrupper.

På nästan alla skolor känner elever och personal inte till att mobbning har förekommit under de senaste åren, även om resultatet av elevenkäten Gymnasieundersökningen som genomfördes våren 2005 vittnade om att fem procent av gymnasieeleverna då var missnöjda med situationen när det gäller mobbning. På några av skolorna som vi har inspekterat det gångna läsåret brukar det förekomma något eller några fall av uppmärksammas mobbning årligen. Alla skolor har planer för att förebygga och åtgärda mobbning och kränkande behandling, men det är mycket ovanligt att de planerna är kända av eleverna. Även om mobbning är mycket ovanligt eller inte ens existerande på de flesta skolor, enligt de intervjuer vi fått, anser vi att det är en brist att eleverna inte är delaktiga i eller ens informerade om dessa planer. På en del skolor är planerna dessutom i stort sett okända i stor del av personalgruppen.

Arbetsro

På de flesta skolor råder ett gott arbetsklimat och en god arbetsro i alla eller nästan alla undervisningsgrupper. På några skolor är det dock vanligt eller mycket vanligt att så inte är fallet. Även på en del av den stora majoritet skolor där arbetsro vanligen är god finns klasser där den inte alltid är det. Ofta är enligt eleverna skillnaden i arbetsklimat beroende av vilka lärare som undervisar i klassen. Vi bedömer att lärares bristande ledarskapsförmåga i dessa fall ofta är en viktig orsak till att man inte når arbetsro. Skolor där bristande arbetsro förekommer bör i högre grad ta fram verkningsfulla strategier för hur denna ska förbättras. I samband med detta bör skolledningen vid behov påminna lärare om de befogenheter de har genom

lag och förordning när det gäller tillrättaförande av elever samt initiera diskussioner i personalgruppen om hur dessa ska tillämpas på skolan.

Introduktion av nya elever

Vi anser att det är viktigt att de nya eleverna introduceras på ett bra sätt på sin gymnasieskola. En bra introduktion innebär bland annat att eleverna snabbt får klart för sig vad det innebär att studera på gymnasienivå, vilka normer som gäller på skolan, vilka förväntningar skolan har på dem ur såväl pedagogiskt som socialt perspektiv, vilka olika roller skolans personal har i förhållande till dem samt vilka rättigheter och skyldigheter de själva har. I allmänhet genomför skolorna en bra social introduktion av de nya eleverna, medan informationen ur det pedagogiska perspektivet ofta är av mer varierande kvalitet. På en del skolor skiljer sig kvaliteten i introduktion kraftigt mellan olika klasser och mellan olika program. Vår bedömning är att dessa skolor bör vidta åtgärder så att kvaliteten i introduktionen blir lika hög för alla elever på skolan.

Elevvårdsarbete

Elevhälsoteamens arbete är genomgående välorganiserat och strukturerna för samarbete med lärare och skolläda fungerar oftast bra. Små fristående skolor har ofta valt att ha relativt begränsade elevvårdsresurser. En del av dessa skolor kompenserar detta genom att skolläda, lärare och mentorer tar ett extra stort ansvar.

Stress

På de skolor där i princip alla elever har höga ambitioner när det gäller att få bra betyg förekommer det ofta stressrelaterade problem. Vår uppfattning är att stressen inte nödvändigtvis i första hand beror på elevernas ambitionsnivå, utan på att informationen om kursmål och betygskriterier samt återkopplingen de får om sin kunskapsutveckling ibland är otydlig och att samordningen av prov och större uppgifter ofta brister. Hjärnforskaren Martin Ingvar skriver i den nyligen utkomna debattboken *Våra drömmars skola*: "Det är inte att ha mycket att göra som stressar utan att inte veta hur mycket man har att göra. De oklara signalerna om vad som förväntas är den huvudsakliga boven i stressdramat." Han fortsätter: "Just att

utvärderas mot något som man inte kan relatera till eller förstå och än mindre påverka, är den mest effektiva lösningen om man vill framkalla stress i en grupp.”³

Detta stämmer väl överens med hur främst ambitiösa elever på skolor med höga intagningspoäng beskrivit sin upplevelse av stress för oss. Vi anser därför att det är av mycket stor vikt att skolorna fortsätter att utveckla lärarnas förmåga att informera eleverna om kursmål och betygskriterier, samt att utveckla deras kompetens i att ge eleverna en god återkoppling om deras kunskapsutveckling och om vad de kan göra för att utveckla sitt lärande i förhållande till mål och kriterier. Dessutom behöver många skolor bli bättre på att tillsammans med eleverna planera det långsiktiga arbetet, så att arbetsbelastningen blir någorlunda jämnt fördelad under läsåret. Flera skolor arbetar aktivt, med lyckade resultat för att genomföra förbättringar inom detta sistnämnda område.

Rökning

I Tobakslagen från 1993 stadgas: ”Rökning är förbjuden i lokaler som är avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom samt på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem.”

Skolornas utomhusmiljö varierar. Därför blir rökning utomhus ett problem på vissa skolor men inte på andra. Det är i problemfallen vanligt att eleverna röker på skolgården utan att personalen ingriper. Det är till och med vanligt att personalen går förbi rökande elever på skolgården utan att säga något. Vår bedömning är att detta av personalen i allmänhet inte anses vara ett prioriterat problem och/eller ett problem som det är svårt att hantera. Eftersom det är fråga om ett lagbrott och skolor ska främja laglydnad är detta förhållningssätt inte tillfredsställande.

Utveckling under de senaste åren och fortsatta utvecklingsbehov

Har förbättrats:

- Detta är ett område där den generella kvaliteten, särskilt när det gäller elevernas upplevelse av trygghet, redan är hög, vilket gör att ytterligare förbättringar kan vara svåra att iaktta.

Utvecklingsområden:

- Ökad tydlighet i information och återkoppling om kursmål och betygskriterier samt förbättrad planering av arbetsbelastningen tillsammans med elever för att förebygga stress.
- Satsning på att garantera arbetsro för alla elever i alla klasser.
- Efterlevande av tobakslagen.

³ Antologi utgiven av Lärarnas Riksförbund 2006, s. 101

- Medvetandegörande av planerna mot mobbning och kränkande behandling hos elever och personal. Den nya likabehandlingslagen som trätt i kraft under våren aktualiserar också detta.

Elevernas ansvar och inflytande

Inflytande i lärandet

Det är vanligt att eleverna anser att de har ett gott inflytande över sitt lärande genom att de kan påverka arbetsformer och bedömningsformer samt genom att de kan välja fördjupningsområden. Det är dock också vanligt att de anser att detta i hög grad varierar mellan olika lärare. På vissa skolor fungerar elevernas medverkan i planeringen av prov och större inlämningsuppgifter väl, medan det enligt eleverna på andra skolor finns brister i det avseendet. Vår bedömning är att dessa skolor i ökad utsträckning bör bereda eleverna möjlighet att delta aktivt i denna planering. (Detta behandlas också i avsnittet om stress under Normer och värden.)

Inflytande genom formella kanaler

De elever som är aktiva i elevråd eller motsvarande är oftast engagerade och vill påverka skolans liv. Det har på de flesta skolor varit svårt att få till engagemang bland en större andel elever för frågor på skolnivå. Därför finns det ofta brister i kommunikationen mellan de aktiva eleverna och den stora majoriteten som de ska företräda. På ett par skolor har en elevkår, en medlemsförening, tagit över det nedlagda elevrådets roll, vilket enligt vår mening inte är i linje med gymnasieförordning och läroplan eftersom kåren då inte representerar alla elever på skolan utan endast medlemmarna.

Några skolor har infört en organisation för elevrepresentationen som motsvarar lärarnas grupperingar, med programråd eller motsvarande. På några skolor är denna representation på program- eller inriktningsnivå väl fungerande och upplevs som viktig, medan den på andra än så länge inte funnit sin roll. Allra vanligast är dock att kvaliteten i verksamheten varierar inom skolorna mellan olika program eller inriktningar. Vår bedömning är att skolorna bör utveckla strukturen för elevrepresentationen så att eleverna kan delta i reella beslut i frågor som upplevs viktiga för dem.

Klassrådets kvalitet varierar också. På en del skolor fungerar de genomgående väl. Det vanligaste är dock att klassråd fungerar bra i vissa klasser men inte i andra, mycket beroende på mentorens engagemang och ledarskap. På somliga skolor överlämnar lärare klassråden till eleverna utan vuxet ledarskap, vilket i allmänhet inte faller väl ut och dessutom strider mot gymnasieförordningen.

På de skolor som ingår i det så kallade PBS-projektet⁴ borde man, enligt vår åsikt, också diskutera hur eleverna ska involveras i detta och därmed också i skolornas utvecklingsarbete.

Utvärderingar

I allmänhet utvärderar lärarna undervisningen tillsammans med eleverna. På vissa skolor varierar det dock från lärare till lärare om detta sker. En vanlig brist är att eleverna inte får återkoppling på de utvärderingar de deltagit i. På de flesta skolor tar skolledningen del av resultaten från utvärderingarna av undervisningen. Vi bedömer att skolorna i hög grad utvärderar undervisningen på ett tillfredställande sätt. Personalen bör dock i högre utsträckning diskutera hur de kan utöka användningen av resultaten.

Ansvarstagande i allmänhet

Det varierar betydligt mellan skolorna i vilken grad eleverna tar ett grundläggande ansvar för sin utbildning. I allmänhet kan man säga att graden av ansvarstagande sammanfaller med intagningspoängen, även om det finns positiva undantag. På de skolor som har låga intagningspoäng är det vanligt i vissa klasser att elever tar för lite ansvar. Lärarnas ledarskap och deras förmåga att utöva det blir därför extra viktigt på dessa skolor, där eleverna har lägre motivation och därmed mindre lust att på egen hand ta ansvar för studierna. Vi bedömer att ett mer medvetet arbete med att öka dessa elevers motivation också skulle kunna ske inom ett av målen i läroplansområdet Kunskaper, det som säger eleverna ska utveckla en insikt om sitt eget sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt eget lärande.

⁴ Problembaserad skolutveckling, ett projekt som bygger på att skolutvecklingen ska växa fram genom att lärarna lokalt identifierar väsentliga problemområden på skolan.

Frånvaro

Frånvaron är allmänt sett, om man jämför med yrkeslivet, hög. På vissa skolor med låga intagningspoäng är frånvaron, i vissa klasser, mycket hög. Skolornas insatser för att hantera och motverka frånvaron har utvecklats, ofta med hjälp av datorbaserade informations- och kommunikationsplattformar. På ganska många skolor varierar effektiviteten i hanteringen mellan klasserna, beroende på mentorernas olika stora engagemang och varierande kompetens i att vara mentor och på deras uppdragsmedvetenhet. Vår bedömning är att kommunikationsplattformarna gjort att mentorer och föräldrar har större möjlighet att kontrollera elevernas frånvaro. Det behövs dock också en diskussion på skolorna om hur personal och föräldrar på ett effektivare sätt kan samverka för att motverka elevfrånvaron.

Sena ankomster

Sena ankomster är ett problem på nästan alla skolor. På en del skolor är problemet mycket stort och på andra litet. Däremellan finns hela skalan. På många skolor varierar problemet i storlek i hög grad mellan olika klasser. Det är vanligt att lärarna kommer överens om gemensamma förhållningssätt för att stävja de sena ankomsterna, som till exempel att hålla klassrumsdörren stängd de första tio minuterna. Det är däremot ganska ovanligt att lärarna förmår att upprätthålla vad de kommit överens om. Skolorna bör arbeta med att hitta strategier för hur man förverkligar att gemensamma överenskommelser hålls.

Utveckling under de senaste åren och fortsatta utvecklingsbehov

Har förbättrats:

- Uppföljning och hantering av elevernas frånvaro.
- Utvärdering av undervisningen tillsammans med eleverna.

Utvecklingsområden:

- Arbetet för att påverka eleverna att ta ansvar för sina studier, inklusive att öka närvaron, på vissa skolor.
- Hantering av sena ankomster.
- Det organiserade elevinflytandet på alla nivåer.

Utbildningsval - arbete och samhällsliv

Kontakter med arbetsliv och högre utbildning

De inspekterade skolorna har i allmänhet goda kontakter med högskola och/eller arbetsliv. Det finns ett tydligt och naturligt mönster, som innebär att skolor med studieförberedande program knyter kontakter med högskolor och att skolor med yrkesförberedande program samarbetar med respektive bransch. Det finns till exempel i allmänhet väl fungerande programråd på de sistnämnda programmen, där skola och branschföreträdare möts regelbundet. Ibland tenderar det dock att bli så att branschernas perspektiv överskuggar skolans uppdrag, i de fall de båda perspektiven inte fullt ut överensstämmer. Det kan till exempel innebära att branschens prioritering av att eleverna ska kunna ta ansvar påverkar betygssättningen även i kurser, där det inte finns kriterier som är av den arten. Skolorna bör, för att tydliggöra målen för eleverna, tillsammans med branscherna skapa överensstämmelse i synsätten.

Arbetsplatsförlagd utbildning - APU

I allmänhet lyckas de under läsåret inspekterade skolorna ordna APU-platser åt eleverna på de yrkesförberedande programmen. Enligt gymnasieförordningen bör eleverna, på program där APU ingår, ha minst 15 veckors APU under sin utbildningstid. Denna riktlinje gäller inte fristående skolor och på en av de besökta fristående skolorna med yrkesförberedande program får eleverna i princip ingen APU. På en annan fristående skola har å andra sidan eleverna betydligt mer än 15 veckors APU. En av de kommunala skolorna har svårigheter att ge flertalet elever på ett av sina program APU, medan andra har en APU-verksamhet som är föredömligt flexibel och ofta omfattar mer än 15 veckor. Det är uppenbart att det är stora skillnader mellan olika yrkesområden när det gäller villigheten att ta emot APU-elever. Byggbranschen och hotell- och restaurangbranschen tillhör de branscher där det är lättast att få APU-platser, medan medie- och åtminstone delar av elbranschen är branscher, där skolor och elever ofta måste anstränga sig mycket för att skapa kontaktnät och hitta platser. Enligt vår bedömning får de flesta elever dock en tillfredställande APU under sin gymnasietid.

Utveckling under de senaste åren och fortsatta utvecklingsbehov

Har förbättrats:

- Vi kan inte säkert uttala oss om detta, men det förefaller som om skolornas kontakter med såväl yrkesliv som högskola har intensifierats.

Utvecklingsområden:

- I de fall APU inte fungerar fullt ut bör detta prioriteras, inte minst då gymnasiereformen Gy-07 ytterligare understryker betydelsen av APU.

Bedömning och betyg

Information om kursmål och betygskriterier

Nästan alla lärare informerar eleverna om kursmål och betygskriterier i början av kurserna. Det är dock vanligt att eleverna uppfattar informationen som alltför kortfattad och formell, något som eleverna inte upplever att de har någon större nytta av. En del lärare använder däremot informationen som en naturlig del av undervisningen och som ett hjälpmedel för lärande, vilket gör att den också blir av stort värde för eleverna. På några få skolor sker detta systematiskt så att alla lärare har gemensamma rutiner och förhållningssätt. Vår bedömning är att på majoriteten av skolorna får eleverna information om kursmål och betygskriterier men att denna i högre grad bör användas mer som ett hjälpmedel i det kontinuerliga lärandet.

Återkoppling av kunskapsutveckling

Eleverna får nästan alltid en skriftlig återkoppling om sin kunskapsutveckling, vanligen mitt i kursen, men ofta också i samband med utvecklingssamtalen i mitten av varje termin. Denna skriftliga information varierar i kvalitet och användbarhet för eleverna.

En svårighet för skolorna upplevs ofta vara att ge eleverna en skriftlig information om deras kunskapsutveckling i förhållande till kursmål och betygskriterier, som är tydlig men som inte av eleverna felaktigt uppfattas som någon form av delbetyg i kursen. En del kommunala skolor använder beteckningarna IT, T och MT⁵ för att undvika det sistnämnda; då blir det ofta oklart för eleverna vad T och MT står för i förhållande till betygskriterierna. Ibland innefattar omdömena även information om ansvarstagande som inte ingår i betygssättningen, vilket förvirrar ytterligare. Andra skolor använder sig av betygsbeteckningarna, men överlämnar dem till eleverna i former som kan uppfattas som delbetyg, något som inte ska finnas. Bäst lyckas de skolor som utöver de skriftliga omdömena också ger en muntlig information från respektive ämneslärare, då med tydlig koppling till betygskriterierna och i former som inte kan uppfattas som delbetyg. På många skolor har införandet av

⁵ Icke Tillfredsställande, Tillfredsställande och Mycket Tillfredsställande

datorbaserade kommunikations- och informationsportaler inneburit en tydlig förbättring i detta avseende.

Det är glädjande nog numera vanligt att den skriftliga återkopplingen kompletteras med ett samtal med respektive ämneslärare. Vår uppfattning är att denna muntliga information i allmänhet är viktigare än den skriftliga, då den medför möjlighet till dialog. Ett problem är ofta att en god muntlig återkoppling tar förhållandevis mycket tid i anspråk och är svår att få plats med i framför allt kortare kurser. Svårast upplever eleverna det är att få information från lärarna om vad de kan göra för att förbättra sitt lärande. Vår bedömning är ändå att de lärare som ännu inte gör det bör komplettera den skriftliga återkopplingen av elevernas kunskapsutveckling med en muntlig sådan.

Utvecklingssamtal

Nästan alla elever och föräldrar till omyndiga elever erbjuds utvecklingssamtal en gång per termin såsom föreskrivs i gymnasieförordningen.⁶ Ofta anser eleverna att de har god nytta av utvecklingssamtalen, men det är också vanligt att de inte gör det. En avgörande faktor för hur bra samtalen blir är i hög utsträckning i vilken grad den ansvarige läraren - mentorn eller motsvarande – har kompetens att leda samtalen och är insatt i elevens totala situation. På en del skolor saknas en grundläggande diskussion om vad som är utvecklingssamtalens primära funktion. Ska de fokusera på att komplettera informationen om kunskapsutvecklingen i de pågående kurserna och därmed främst utgöras av information från skolan till elev och föräldrar, eller ska de i första hand bygga på en dialog mellan parterna omkring elevens nuvarande situation och samtidigt blicka framåt? Mellan dessa ytterligheter förekommer olika varianter. Vissa skolor fokuserar ofta på ett framgångsrikt sätt på olika saker i olika årskurser. Vår bedömning är att många skolor bör utveckla formerna för utvecklingssamtalen så att de blir mer meningsfulla och användbara.

Likvärdig bedömning

De flesta gymnasieskolorna som vi har besökt har under det senaste läsåret ägnat relativt mycket tid åt diskussioner om likvärdig bedömning. Många av skolorna deltar i stadens projekt om bedömning och betygssättning eller något annat mindre projekt, vilket innebär att de har samverkat eller kommer att samverka med andra skolor. Det är mycket vanligt att lärarna har ett nära samarbete omkring bedömningsfrågor inom den egna ämnesgruppen. På vissa skolor bör detta samarbete dock utökas. På några skolor förekommer fortfarande exempel på felaktiga bedömningsgrunder. Ibland består felaktigheterna av nedskrivna lokala tolkningar av

⁶ Riktlinjen gäller endast kommunala skolor men nästan alla fristående skolor följer den också.

de nationella betygskriterierna och då är de lätta att upptäcka. Men vanligare är att eleverna upplever att det finns inofficiella kriterier, som lärarna tillämpar utöver de officiella. Detta gäller ofta allmänt ansvarstagande, som inte finns med bland de officiella betygskriterierna, men som eleverna på vissa yrkesutbildningar ändå uppfattar att lärarna betraktar som viktigast för betygssättningen.

På några skolor finns en så stor avvikelse mellan resultat på nationella prov och betygen i samma kurs för samma elever, att den är svår att förstå. På vissa skolor har skolledarna inte analyserat sambandet mellan nationella prov och betyg, medan andra skolledningar är mycket aktiva i detta arbete. Vår bedömning är att skolledare oftare bör ta upp detta samband till diskussion. I sammanhanget ska samtidigt noteras att Skolverkets anvisningar om hur man bör se på sambandet mellan nationella prov och betyg är vaga.

Utveckling under de senaste åren och fortsatta utvecklingsbehov

Har förbättrats:

- Diskussioner och samarbete om likvärdig bedömning.
- Formerna för återkoppling av kunskapsutveckling genom till exempel digitala informations- och kommunikationsplattformar och samtal mellan respektive ämneslärare och eleverna.

Utvecklingsområden:

- Användande av kursmål och betygskriterier i undervisningen som hjälpmedel för lärande.
- Diskussioner på vissa skolor om vad utvecklingssamtalen främst ska vara till för samt kompetensutveckling i samtalsmetodik.
- Fortsatt utveckling av formerna för återkoppling av kunskapsutvecklingen i förhållande till kursmål/ämnesmål och betygskriterier.
- Fortsatt utveckling av samverkan inom och mellan skolor om likvärdig bedömning och betygssättning.

Ledarskap

Detta område finns som en särskild avdelning i andragångsinspektionerna. Orsakerna till att vi tagit med det är att ledarskap är betonat i Stockholms stads skolplan och att vi anser att ledarskapets kvalitet spelar avgörande roll för skolornas kvalitet inom en rad av läroplanens områden. Även om ledarskap inte finns med som en egen avdelning i förstagångsinspektionerna ingår det åtminstone indirekt även i dem.

Skolledare

I de fall vi har kommenterat skolledarnas ledarskap i våra skolrapporter har det nästan alltid varit i anslutning till skolans utvecklingsarbete. Vi har konstaterat att skolledarna i allmänhet är tydligt utvecklingsinriktade. Förutsättningarna för utveckling på de olika skolorna är olika, varför det är naturligt att skolledarna använder sig av olika strategier. I några fall har vi noterat att det finns ganska stora skillnader mellan hur skolledning och lärare ser på skolans utveckling, vilket i dessa fall kanske också bör innebära att skolledningarna delvis ser över sina strategier.

Lärares ledarskap

Det finns enligt elever och skolledare en stor variation mellan olika lärares ledarskapsförmåga. På vissa skolor har man lyft fram ledarskapet till diskussion och fortbildning, men oftast är så inte fallet. Som vi har noterat på annan plats i denna rapport är lärarnas ledarskap av särskilt stor betydelse på de skolor, där många elever har bristande studiemotivation. Det är vanligt att vi möter elever som är kritiska till att lärare inte tydligare tar ledningen i klassrummet och markerar vad som är tillåtet och inte. Dessa elever anser att de i hög grad blir störda av andra elever i sitt lärande. Vi skrev i den förra årsrapporten att det finns skäl att klargöra vad lärare får och bör göra, till exempel med utgångspunkt i gymnasieförordningens text om tillrättaförande av elev. Vi upprepar denna rekommendation med tillägget att det är viktigt att tillämpningen av denna del av gymnasieförordningen diskuteras, så att man kan komma fram till gemensamma förhållningssätt.

Ett annat område, där lärares ledarskapsförmåga och uppdragsmedvetenhet är av stor betydelse, är utövandet av mentorskap, klassföreståndarskap eller motsvarande. Vanligen fungerar detta bra och det är till och med vanligt att det fungerar mycket bra. Men samtidigt finns det ändå många elever som har mentorer, som inte genomför sitt uppdrag med god kvalitet. Ett par av de skolor som vi har inspekterat under detta läsår har under året genomfört kompetensutveckling för lärare inom ledarskapsområdet. Vi bedömer att detta är ett utvecklingsområde även på andra skolor.

Utveckling under de senaste åren och fortsatta utvecklingsbehov

Har förbättrats:

- Det är svårt att uttala sig kategoriskt men det förefaller oss som att skolledarnas strategier för att bedriva utvecklingsarbete har förbättrats.

Utvecklingsområden:

- Skolorna bör i större omfattning fokusera på lärares ledarskap.

Övrigt

Information och kommunikation

Datorbaserade informations- och kommunikationsportaler har inneburit förbättringar i den interna kommunikationen och informationen, inklusive kontakterna med föräldrarna, på många skolor. Skapande av arbetslag och liknande grupperingar har också medfört förbättringar i detta avseende. Ibland har det tidigare samarbetet inom ämnesgrupperna påverkats negativt, medan man på andra skolor lyckas kombinera de båda samsarbetsformerna. Av naturliga skäl har små skolor lättare än stora att få informationen och kommunikationen att fungera väl. De administrativa rutinerna har stor betydelse för hur väl kommunikationen och informationen fungerar. Särskilt viktigt är detta på stora skolor. Bland de under året inspekterade skolorna finns både några exempel på mycket väl fungerande administrativa rutiner och några exempel på skolor där det finns stora behov av förbättringar inom området. Vår bedömning är att skolorna bör säkerställa att de administrativa rutinerna fungerar väl så att personalens arbete kan fokuseras på måluppfyllelse.

Kontakter med andra skolor

De kommunala skolorna tycks under senare år ha förbättrat sitt samarbete, särskilt inom området bedömning och betyg. De fristående skolorna saknar ofta samsarbetspartners. Utbildningsförvaltningen har under det senaste läsåret har skapat en referensgrupp för fristående skolor. Vi anser att utbildningsförvaltningen bör fortsätta detta arbete genom att medverka till att skapa nätverk för de fristående skolorna.

Utveckling under de senaste åren och fortsatta utvecklingsbehov

Har förbättrats:

- Internkommunikationen och kommunikationen med föräldrarna genom informations- och kommunikationsportaler. Samarbetet runt eleverna genom olika typer av arbetslagsliknande grupperingar.

Utvecklingsområden:

- Utveckling av nätverk även för fristående skolor.
- Rutiner för administration och information på vissa skolor.

Skolornas förmåga att utvärdera sig själva och att använda sina resultat

I vår granskning av skolornas kvalitet under denna rubrik undersöker vi bland annat i vilken mån gällande styrdokument som till exempel läroplan och skolplan är kända av personal och elever. Våra intervjufrågor ringar in detta utifrån flera olika perspektiv. Vi undersöker också i vilken mån personal och elever har varit inblandade när arbetsplan och kvalitetsredovisning tagits fram och vilken kännedom alla på skolan har om dessa dokument. Det främsta syftet med denna del av inspektionen är att undersöka i vilken utsträckning skolan som organisation har kunskap om sin egen kvalitet, främst i betydelsen av förmåga att nå och sträva mot målen i styrdokumentet, och vilken förmåga skolan har att använda denna kunskap i sitt arbete för att förbättra verksamheten.

Bakgrund

Forskning⁷ visar att en skolas förmåga att utvärdera sig själv och att använda resultaten av denna utvärdering är en viktig framgångsfaktor när det gäller att sträva mot uppsatta mål. Viktigt är också att då använda sig av de resultat från den egna verksamheten som finns att tillgå och den information som till exempel brukarenkäter och andra verktyg kan ge om skolans arbete. Viktigt är också att värderingen sker i form av en gemensam diskussion bland medarbetarna, och i möjligaste mån också eleverna, där gemensamma beslut om förbättringsåtgärder tas.

Den enskilda skolans kvalitetsarbete i ett större sammanhang

Förordningen om kvalitetsredovisning togs 1997. Den senaste ändringen av förordningen gjordes 2005. Skolverket utfärdar allmänna råd till denna förordning. Under sommaren 2006 publicerade Skolverket nya allmänna råd. Förordningen anger att kommuner och friskolor varje år senast den 1 maj ska upprätta en kvalitetsredovisning för det föregående kalenderåret. Skolor kan besluta att kvalitetsredovisningarna ska gälla för läsåret. Tidigare publicerades de på Skolverkets hemsida, men med hänvisning till resursbrist görs det inte längre. Förordningen om kvalitetsredovisning anger dock att redovisningarna på enhetsnivå ska vara lättåtkomliga för allmänheten. Utbildningsförvaltningen i Stockholm har beslutat att

⁷ Se t ex MacBeath & McGlynn: Självvärdering. Vad har skolan att vinna? (Lärarförbundets förlag, 2005).

de ska finnas på skolornas hemsidor. De nya allmänna råden poängterar att redovisningarna till stora delar, förutom på nyckeltal och resultat från enkäter, även ska bygga på självvärderande diskussioner mellan personal och elever.

De kommunala gymnasieskolornas arbete med självvärdering och kvalitetsredovisningar ingår i stadens kvalitetssystem kallat Integrerat system för ledning och uppföljning av stadens ekonomi och verksamhet, ILS. Deras kvalitetsredovisningar utgör underlaget för en kvalitetsredovisning som görs av Utbildningsavdelningen på utbildningsförvaltningen. Denna redovisning utgör i sin tur del av underlaget för Stockholms stads officiella kvalitetsredovisning för stadens alla pedagogiska verksamheter. Beslut om denna tas ytterst i kommunfullmäktige.

Kvalitetsredovisningen

Utbildningsavdelningen ger anvisningar om hur stadens gymnasieskolor ska utforma sina kvalitetsredovisningar. Dessa utgår från Skolverkets allmänna råd, stadens skolplan och elevhälsostrategin. För följande fem olika målområden, som i stort sett sammanfaller med läroplanens rubriker, ska skolorna beskriva sitt arbetssätt, sina resultat, sin analys av måluppfyllelsen samt hur uppföljning ska ske: *normer och värden, lärande och kunskap, ansvar och inflytande, betyg och bedömning samt samverkan*. Dessutom ska en matrismall användas för att öka överblickbarheten. För varje kvalitetsaspekt ska anges: mål/åtagande, åtgärd/utvecklingsinsats, ansvar, tidsplan och uppföljning. Dock saknas från förvaltningen anvisningar om att man ska lyfta fram det arbete som bedrivs utefter den likabehandlingsplan som ska finnas på varje skola i enlighet med den nya lagen mot kränkande behandling från den 1 april, 2006. Enligt de nya allmänna råden om kvalitetsredovisning ska kommuner och enheter särskilt lyfta fram detta område.⁸

Visst underlag i form av slutbetyg, genomsnittlig betygspoäng, slutbetyg i vissa kärnämnen, högskolebehörighet, avgångselever efter tre år samt utfärdade grundskolebetyg skickas från förvaltningen till skolorna under sommaren. Kvalitetsredovisningen ska sedan skickas in till förvaltningen i början av oktober varje år tillsammans med uppgifter om betyg på vissa nationella prov, om antal elever som blivit behöriga till gymnasiet, om studieavbrott (antal och orsak) och om elevfrånvaron. Den gällande arbetsplanen för skolan ska ligga till grund för kvalitetsredovisningens bedömningar och värderingar. Enligt de anvisningar som förvaltningen ger när det gäller utformningen av skolornas arbetsplaner ska dessa gälla för kalenderår, vilket gör att arbetet med kvalitetsredovisningen kommer att bygga på en arbetsplan som endast varit i bruk i cirka ett halvår. Den upprättade kvalitetsredovisningen ska också resultera i en ny arbetsplan, som ska gälla för det

⁸ Skolverkets allmänna råd för kvalitetsredovisning; 3 a § ”I kvalitetsredovisningen skall uppföljning och utvärdering av en sådan likabehandlingsplan som avses i 6 § lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever redovisas.”

kommande kalenderåret och lämnas till förvaltningen senast i början av november. Dessutom utgör den tillsammans med annat underlag en grund för kommunens kvalitetsredovisning för de pedagogiska verksamheterna som skickas till Skolverket. Denna samlade redovisning för kalenderåret bygger alltså på skolornas redovisningar, som egentligen endast omfattar hälften av det aktuella kalenderåret.

De fristående gymnasieskolorna har förordningen om kvalitetsredovisning och Skolverkets allmänna råd att utgå ifrån. Förordningen anger att fristående skolor på verksamhetsnivå liksom kommuner ska upprätta sin kvalitetsredovisning senast den 1 maj varje år. Tidigare skulle fristående skolor sända sina kvalitetsredovisningar till Skolverket senast detta datum. Sedan 2005 ska detta inte ske längre. (Trots det tidigare tvånget att sända in redovisningarna efterfrågade Skolverket enligt vår erfarenhet inte redovisningar från de skolor som inte uppfyllt sin skyldighet.)

Den kommunala insynen i fristående skolor sker för närvarande i Stockholm via vår verksamhet, den kommunala inspektionen. Kommunen samlar dock i övrigt inte in de fristående gymnasiernas kvalitetsredovisningar, något som annars kunde anses ingå i den insyn som kommunen har rätt att ha. Vi bedömer att det vore lämpligt om kommunen i fortsättningen även samlade in dessa.

Arbetsplanen

Utbildningsavdelningen skickar ut anvisningar till de kommunala gymnasieskolorna som visar hur man vill att arbetsplanen ska vara utformad och vilket innehåll den ska ha. Man ger följande förslag till rubriker; *vision/verksamhetsidé, skolans profil, mål (prioriterade), organisation och styrning, arbetssätt, skolans kvalitetsarbete, utvecklingsområden samt hänvisningsförteckning* till övriga planer.

I de fall skolorna utvärderar verksamheten och kommer fram till förändringar som ger avtryck i en ny arbetsplan under feriearbetsdagarna på sommaren, så kommer denna nya arbetsplan alltså att formellt gälla först ett halvår efter det att förslagen beslutats. Arbetsplanen ligger också till grund för den verksamhetsplan som utbildningsförvaltningen utformar för varje kalenderår och som i sin tur hänger ihop med budget och ILS. Vissa skolor har dock arbetsplaner som gäller för ett läsår i taget vilket passar bättre ihop med kvalitetsredovisningens cykel. Läsåret är också ofta för skolorna en tidsenhet som innebär en början och ett slut av den planerade verksamheten. Däremot är läsåret inte synkroniserat efter budgetår, verksamhetsplan och verksamhetsberättelse. Vi anser att eftersom läsåret är det naturliga verksamhetsåret för en skola är det också lämpligt att arbetsplanen gäller för ett läsår i taget om den ska fungera som levande styrdokument för personal och elever.

Självvärdering på skolnivå

De inspekterade skolornas arbetsplaner

Av de under året 16 inspekterade skolorna har 10 skolor arbetsplaner som är skrivna så att de gäller för läsår. Fyra skolor skriver sina arbetsplaner för kalenderår, som anvisningen från förvaltningen säger, och för de återstående två går det inte att utläsa för vilken tidsrymd planerna gäller. Att så många väljer att ha en arbetsplan som gäller läsår tyder på att läsåret för skolorna är den tidsrymd efter vilken man finner det lämpligt att utvärdera.

Gymnasieskolornas arbetsplaner har under de senaste åren fått en högre kvalitet och blivit mer inriktade mot att konkretisera hur man på skolan arbetar med läroplanens och skolplanens mål. Detta gör arbetsplanerna mer användbara i det dagliga arbetet på skolorna. De bidrar alltså därmed också i en högre grad till att medvetandegöra den egna personalen om det uppdrag som skolan har. Arbetsplanerna beskriver oftast på ett mycket tydligt sätt *vad* man vill åstadkomma på skolorna. Dock är det bara vissa skolor som kommer fram till en beskrivning av *hur* detta ska gå till, anpassat till de egna lokala förhållandena. De skolor som lyckas bäst i att beskriva hur man vill konkretisera de övergripande målen har även arbetsplaner för de olika arbetslagen eller inriktningslagen. Det är också i de flesta av dessa fall så att det går att utläsa ur planerna att de bygger på en diskussion inom personalgruppen.

Vid våra inspektioner på flera andra skolor framkommer att arbetsplanerna är mer diskuterade och mer förankrade hos personalen än vad vi kan utläsa ur de aktuella planerna. Skolorna bör som en del i sin självreflektion i högre grad lyfta fram beskrivningar av sitt eget arbete i de skriftliga planerna. Vad vi bedömer som *systematiskt* kvalitetsarbete bedrivs på ungefär hälften av de under året inspekterade gymnasieskolorna. På de flesta skolorna arbetar man dock medvetet med kvalitet i stora delar av organisationen men inte i hela skolan. Ur materialet kan ingen kvalitetsskillnad mellan fristående och kommunala gymnasier utläsas; det finns systematik och bristande systematik inom båda typerna av huvudmän.

Endast i undantagsfall har elever varit inblandade i framtagandet av arbetsplanerna vilket är en tydlig brist, då Gymnasieförordningen (som visserligen gäller bara för kommunala skolor) anger att representanter för eleverna ska vara delaktiga i detta arbete.

Det vanligaste är att skolledningen eller rektor själv författar ett förslag till arbetsplan som sedan den övriga personalen ger synpunkter på före färdigställandet av den slutliga versionen. Oftast finns inte skolans kvalitetsarbete beskrivet i arbetsplanerna. I de fall det finns med är det vanligt att man i sin beskrivning endast räknar upp de utvärderingar och enkäter man använder på skolan. Det står i allmänhet ingenting om hur man gemensamt värderar målluppfyllelsen. Vi anser att användbarheten skulle öka om man gemensamt på skolorna diskuterade konkretiseringar av mål- och problemformuleringar på ett tidigare stadium och med en koppling till

kvalitetsredovisningen, som på ett konkretare sätt bör bygga på arbetsplanens mål. I detta sammanhang kan exempelvis PBS⁹ vara en användbar metod.

De inspekterade skolornas kvalitetsredovisningar

I relation till läroplansmål

De kommunala skolornas kvalitetsredovisningar ska enligt anvisning från förvaltningen utformas så att de gäller för läsår, vilket alla gjort. De allra flesta kommunala skolorna har också använt sig av den mall och den matris som förvaltningen anvisar. Ungefär hälften av de under året inspekterade skolorna kan sägas ha en kvalitetsredovisning som tydligt kopplas till arbetsplans-, skolplans- och läroplansmål. Vi bedömer att skolorna i högre grad bör utforma kvalitetsredovisningar som anknyter till arbetsplanerna och övriga målbeskrivningar. Ett fåtal fristående skolor har inte gjort någon kvalitetsredovisning för läsåret 04-05, vilket strider mot gällande förordning. Samtidigt bedriver dessa skolor ändå ett systematiskt kvalitetsarbete.

Hur redovisningarna tagits fram

De flesta redovisningarna är skrivna av en eller ett par personer ur skolledningen och kan i dessa fall därför inte anses vara en produkt av gemensamma diskussioner och slutsatser i personal- och elevgrupper. Gemensamma diskussioner kan enligt vår bedömning både bidra till en ökad kvalitet i redovisningen och en ökad medvetenhet om den egna verksamhetens styrkor och svagheter. På de flesta skolor remitteras dock skolledningens förslag till personalen innan man beslutar om kvalitetsredovisningens slutliga utformning. Däremot är det mycket ovanligt att representanter för eleverna deltar i utformningen av kvalitetsredovisningen, vilket strider mot förordningen om kvalitetsredovisning.

⁹ Problembaserad skolutveckling, ett förhållningssätt till skolutveckling med bas vid Karlstads universitet under ledning av forskaren Hans-Åke Scherp. Ett antal av stadens kommunala gymnasieskolor har börjat tillämpa PBS i olika hög utsträckning och är medlemmar av ett så kallat PBS-nätverk.

Enkäter

Skolorna använder många enkäter och utvärderingar. Kursutvärderingar med eleverna görs numera nästan utan undantag på alla skolor och i alla undervisningsgrupper. Dessa tjänar som underlag för förbättringar för enskilda lärare genom både egna reflektioner och i vissa fall som underlag för medarbetarsamtal mellan lärare och skolledning.

Det är också vanligt att man genomför flera andra enkäter för att kartlägga vad elever anser om den egna verksamheten. Resultaten från dessa gör att man får möjlighet att dra slutsatser om den framtida utvecklingen mot en allt bättre måluppfyllelse. Dock finns exempel på att man i sina målbeskrivningar till exempel har en viss procent nöjda elever som mål. Denna typ av mål är lätt att utvärdera genom enkäter och brukarundersökningar. Risken med denna typ av formulering är dock att man formulerar mål som är lätta att mäta istället för mål som kanske mer överensstämmer med läroplanens och skolplanens strävanden.

Elevenkäten Gymnasieundersökningen, som senast genomfördes vårterminen 2005, spelar en viktig roll som utvärderingsinstrument på alla skolor. Den diskuteras också vanligen i personalgrupperna men i mindre utsträckning i elevgruppen. Inte helt ovanligt är också att vissa skolor använder resultaten från denna undersökning för att jämföra sig med andra skolor. Vi bedömer att det fattas en diskussion på såväl skolnivå som förvaltningsnivå i anslutning till detta om på vilket sätt jämförelsen påverkar den egna och den gemensamma måluppfyllelsen.

Nyckeltal

Nyckeltal är tänkta att ge information som underlättar jämförande analyser, ofta över tid. Därför tas samma nyckeltal fram år från år. Ekonomistyrningsverket definierar nyckeltal på detta sätt:

Nyckeltal används för att uppmärksamma och driva något väsentligt i en verksamhet. Som själva ordet säger är nyckeltalen ofta försök att förenkla/konkretisera i grunden komplicerade förhållanden, ofta sådana som är särskilt betydelsefulla för en verksamhets förmåga att fungera./.../ Nyckeltal kan vara av olika karaktär, till exempel lärande, kontrollerande, mobiliserande eller belönande.¹⁰

De nyckeltal som används i skolornas kvalitetsredovisningar kan betraktas som först och främst lärande och kontrollerande, enligt vår uppfattning.

Flertalet skolor analyserar sina resultat i form av betyg, resultat på nationella prov, andel elever med slutbetyg etc. i sina kvalitetsredovisningar. Anmärkningsvärt är dock att de flesta skolor som gör detta väljer att endast redovisa sina analyser av dessa resultat separat och inte under respektive läroplansmål. Vi anser att det är

¹⁰ Källa: Ekonomistyrningsverket, www.esv.se/amnesomraden/verksamhetsstyrning/nyckeltal

viktigt att resultaten kopplas till skolans kvaliteter i förhållande till uppdraget. Anvisningarna från Skolverket och förvaltningen säger ingenting om att nyckeltalen ska redovisas separat.

Ofta brister det när det gäller jämförelse mellan kursbetyg och resultat på nationella prov för samma elever i samma kurs. En sådan jämförelse och analys är, som vi tidigare beskrivit under rubriken Bedömning och betyg, viktig för skolornas strävan mot en allt likvärdigare betygssättning.

Analyserande diskussioner

Flera av skolorna genomför gemensamma diskussioner om kvalitet och förbättringsområden i samband med kvalitetsredovisningen. De mest konkreta och användbara muntliga analyserna görs på arbetslagsnivå eller motsvarande. Det är dock fortfarande vanligare att analysen är gjord av en enskild skolledare, även om avsatt tid till gemensam analys har ökat de senaste åren. Vår bedömning är att skolorna i högre grad bör involvera både personal och elever i analys och förslag till förbättringsområden.

Skolornas förslag till åtgärder inför framtiden

I de fall där hela personalen varit involverad i analyserande diskussioner observerar vi att det redovisas fler förslag till konkreta åtgärder för förbättring än annars. När personalen inte varit delaktig tenderar man oftare att formulera sig i mer abstrakta uttalanden om vad man vill göra, inte hur det konkret ska gå till. Den överblickande matrismallen, som förvaltningen tagit fram för de kommunala skolorna, fungerar dock bra när den används. Den används av de flesta, dock inte av alla skolor.

Organisationsstruktur och självvärdering

Vi har observerat att i de skolor där organisationsstrukturen är uppbyggd kring gemensamma elevgrupper, arbetslag eller motsvarande, och där dessa delar också samverkar med varandra, lyckas man i högre grad genomföra sina föreslagna förbättringsåtgärder. Huvuddelen av de skolor som har en organiserad arbetslagsorganisation av något slag lyckas dessutom få ihop de olika lagens självbild till en gemensam bild som hela skolan omfattar, vilket i sin tur underlättar det gemensamma självvärderingsarbetet.

Elevdeltagande

Endast vid ett par av de inspekterade skolorna involveras, som tidigare nämnts, eleverna i kvalitetsarbetet på ett medvetet och systematiskt sätt. Elevmedverkan på detta område är därför ett viktigt utvecklingsområde för de flesta skolor.

PBS

I de skolor som deltar i projektet Problembaserad skolutveckling finns ofta början till ett strukturerat kvalitetsarbete. Vi tror att PBS kan bli ett verkningsfullt redskap i skolornas kvalitetsarbete om det kombineras med den ram i form av läroplan, skolplan etc. som i ett vidare perspektiv anger skolornas uppdrag.

Utveckling under de senaste åren och fortsatta utvecklingsbehov

Har förbättrats

- Analys av resultat
- Gemensamma kvalitetsdiskussioner
- Kvaliteten på såväl arbetsplaner som kvalitetsredovisningar

Utvecklingsområden

- Tydligare beskrivningar i arbetsplaner och kvalitetsredovisningar av skolornas praktiska självvärderingsarbete
- En mer omfattande förankring av arbetsplanerna
- Elevmedverkan i kvalitetsarbetet
- Fler gemensamma analyserande diskussioner i det dagliga arbetet
- Ökat medvetande om att kvalitetsarbete kan omfatta de flesta beslut i det dagliga arbetet

Avslutning

Inspektionerna under detta fjärde verksamhetsår har bekräftat intrycken från det föregående året, att utvecklingen på de flesta gymnasieskolor i staden huvudsakligen är positiv. Som vi har visat i denna rapport är förbättringen tydligast inom området Bedömning och betyg, inte minst beroende på att staden genom Kompetensfonden gjort en tydlig satsning för att höja kompetensen bland lärarna. Eftersom detta område länge varit försummat finns där ändå ett stort behov av fortsatt utvecklingsarbete.

En förbättring har också skett de senaste åren när det gäller de resultat som mäts med betyg. Ändå är det fortfarande för många elever som av olika skäl misslyckas i studierna. Högst kvalitet i förhållande till målen har skolorna liksom tidigare i allmänhet inom området Normer och värden. Även här finns ändå utvecklingsområden.

Många gymnasieskolor har även förbättrat sitt kvalitetsarbete, det vill säga sin förmåga att utvärdera sin egen verksamhet och med hjälp av resultaten från utvärderingarna på ett organiserat sätt sträva mot de nationella och lokala målen. Det är samtidigt tydligt att mycket återstår att förbättra på de flesta skolor innan man kan säga att de blivit lärande organisationer och utmärks av systematisk mål- och resultatstyrning.

Nu står gymnasieskolorna inför att till läsåret 2007 – 2008 förbereda reformen Gy-07. Vår förhoppning är att detta förändringsarbete kan utnyttjas som ett instrument för att åstadkomma en ytterligare höjning av utbildningskvaliteten för stadens gymnasieelever.

Stockholm den 15 september 2006.

Christer Blomkvist

Eva Eriksson

Inspekterade skolor (I tabellen anges skolorna i den ordning de besöktes.)

Skola	Kommunal/ Fristående	Program	Elev- ¹¹ Inspektion ¹² antal	
Farsta Gymnasium	Kommunal	BF, HP, NV, SP, TE ¹³ , IV	850	2
Kungsholmens Gy	Kommunal	IB ¹⁴ , NV, SP, SMNV, SMSP ¹⁵	1000	2
Didaktus Gy, Normalm	Fristående	NV, SP, SMHÄ ¹⁶ , OP ¹⁷ , IV	250	1
Norra Reals Gymnasium	Kommunal	NV, SP, IV	850	2
Internationella Gy/ International College	Fristående	NV, SP	350	2
Riddarfjärden/ Kgl Svenska Balettskolan	Kommunal	MP, SM-Yrkesdans, SMSPMP, IV	550	2
Konsumentföreningens Gy	Fristående	SMHP, SMSP	250	2
EU IT Gymnasiet	Fristående	SMECIT, SMMP, SMSP	250	1
Enskilda Gymnasiet	Fristående	NV, SP	250	2
S:t Görans Gymnasium	Kommunal	BF, ES, HR, HV, OP, SP, IV	950	2
Stockholms Estetiska Gy	Fristående	SMES	250	2
Enskede Gårds Gy	Kommunal	FP, HV, LP, IV	700	2
Södra Latins Gy	Kommunal	ES, NV, SP, SMMU, IV	950	2
Industri tekniska Gy	Fristående	SMIPEC	50	1
Kista Gy	Kommunal	BP, HP, SP ¹⁸ , IV	500	2
Thorildsplans Gy	Kommunal	EC, NV, SP, TE, IV	1000	2

¹¹ Avrundat till närmaste 50-tal.

¹² Vissa skolor har inspekterats en andra gång detta läsår och märks därför med 2 medan andra har inspekterats för första gången och därför märks med 1.

¹³ Farsta Gymnasium har inte längre någon intagning på teknikprogrammet.

¹⁴ IB = International Baccalaureate. Detta program är inte föremål för vår inspektion, då det har en egen internationell läroplan.

¹⁵ SM innebär att det är fråga om ett specialutformat program. På Kungsholmens Gymnasium finns två specialutformade program med inriktning mot körsång; det ena bygger på NV och det andra på SP. Dessutom har skolan NV och SP, dels med svenska som undervisningsspråk och dels med engelska som undervisningsspråk.

¹⁶ Specialutformat program med hälsoprofil.

¹⁷ Didaktus Norrmalm har inte längre någon intagning på omvårdnadsprogrammet.

¹⁸ Kista Gymnasium har inte längre någon intagning på samhällsvetenskapsprogrammet.